

Riistapäivät 19.–20.1.2016

Suomen uhanalaiset linnut 2015

Juha Tiainen, Luonnonvarakeskus ja Markku Mikkola-Roos, Suomen ympäristökeskus

Suomen lintujen uhanalaisuustarkastelu tehtiin vuonna 2015 samoilla Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kriteereillä kuin vuosien 2010 ja 2000 tarkastelut. Tarkasteltavina oli 248 lajia, joista uhanalaisuusarvio tehtiin 244 lajille. Suosirrin kaksi alalajia tarkasteltiin erikseen, joten tarkasteltavia taksona oli 249. Suosirrin alalajit rinnastettiin lajeihin tarkastelussa.

Uhanalaisuus tarkoittaa riskiä hävitä lajistosta tulevaisuudessa. Häviämiskin arviointi perustuu kannan havaittuun vähenemiseen kolmen sukupolven keston mittaisella ajalla (vaihtelee lajista toiseen n. 10–52 vuotta) ja/tai hyvin pieneen populaatiokokoon. Häviämiskin voidaan torjua tunnistamalla uhanalaisuuden syyt ja toimimalla niiden poistamiseksi. Laji on sitä uhanalaisempi, kuta voimakkaammin sen kanta on vähentynyt tai kuta pienempi sen kanta on. Silmällä pidettävät lajit eivät täytä uhanalaisuuden kriteerejä, mutta ne voivat ajautua uhanalaisiksi, jos myös niiden hyväksi ei toimita.

Suurimmasta osasta lajeja käytettävissä oli seurantoihin perustuvat vuosittaiset kvantitatiiviset runsaudenmuutosaineistot ja loppuistakin lajeista tehokkaaseen havainnointiin perustuvat vuosien välisesti vertailukelpoiset havaintoaineistot. Tarkastelujakso perustui kolmen sukupolven keskimääräiseen keston tai oli vähintään kymmenen vuotta. Tietämys sukupolven pituudesta oli parantunut edellisen tarkastelun jälkeen. Suurimmalla osalla lajeista tarkastelujakso piteni, 197 lajilla vähintään 1,2-kertaisesti ja niistä 84 lajilla vähintään 1,5-kertaisesti. Tarkastelujakson muutoksen vaikutus otettiin huomioon vertailtaessa muutoksia edelliseen arviointiin.

Tarkastelluista lajeista jätettiin eri syistä arvioimatta neljä (kahdeksan vuonna 2010). Arvioituista 245 lajista 87 (36 % arvioituista) on uhanalaisia, 23 (9 %) silmällä pidettäviä ja 135 (55 %) elinvoimaisia. Uhanalaisista lajeista on 13 (5 %) äärimmäisen ja 36 (16 %) erittäin uhanalaisia sekä 38 (16 %) vaarantuneita. Uhanalaiset ja silmällä pidettävät lajit muodostavat yhdessä punaisen listan, jolla on siis 110 lajia (45 % arvioituista). Edellisessä arvioinnissa uhanalaisia oli 59 (24 %), silmällä pidettäviä 30 (13 %) ja elinvoimaisia 152 (63 %) ja punaisen listan lajeja 89 (37 %).

164 lajin luokitus pysyi uudessa arvioinnissa samana kuin vuonna 2010. Yksitoista vuoden 2010 punaisen listan lajia luokiteltiin nyt elinvoimaisiksi (kaikki silmällä pidettäviä v. 2010). Vuoden 2010 punaisen listan lajeista 67 lajin luokitus muuttui nyt uhanalaisemmaksi ja 18 lajin vähemmän uhanalaiseksi. Vuonna 2010 elinvoimaiseksi luokitelluista lajeista 14 on nyt uhanalaisia ja toiset 14 silmällä pidettäviä; vuoden 2010 silmällä pidettävistä 14 on nyt uhanalaisia. 85 lajista, joiden luokitus muuttui vuoteen 2010 verrattuna, 69:n muutos oli todellinen uhanalaisuuden muutos; 16 lajin kohdalla muutos johtui tiedon lisääntymisestä, muuttuneesta tulkinnasta tai siitä, että lajia ei ollut aiemmin arvioitu.

Uudessa arvioinnissa käytettiin vähentyvien populaatioiden kriteerejä selvästi useammin kuin edellisessä arvioinnissa. Populaation pienuuteen liittyvää kriteeriä käytettiin suunnilleen yhtä paljon. Se, että vähentyvien populaatioiden kriteeriä jouduttiin käyttämään aiempaa useammin yhdessä uhanalaisten lajien kasvaneen määrän kanssa, kertoo linnustomme luonnonsuojelubiologisesti heikentyvästä tai heikentyneestä tilasta.

Uhanalaisuus jakautuu lintulahkojen kesken epätasaisesti. Erityisesti sorsalinnuissa, päiväpetolinnuissa ja kahlaajalinnuissa on uhanalaisia ja punaisen listan lajeja enemmän kuin koko

lajistossa keskimäärin, kun taas pöllölinnuissa ja varpuslinnuissa osuudet ovat pienempiä. Vähentyvien populaatioiden kriteerejä sovellettiin keskimääräistä useammin erityisesti sorsalintuihin, kahlaajiin ja varpuslintuihin. Pääelinympäristötyypeittäin tarkasteltuna rantojen, avotunturin, Itämeren ja sisävesien linnustossa on enemmän uhanalaisia lajeja kuin koko lajistossa; soiden linnustossa punaisen listan lajeja on enemmän, mutta uhanalaisten osuus on koko lajistoa vastaava. Metsien lajistossa uhanalaisten ja punaisen listan lajien osuudet olivat selvästi pienemmät kuin koko lajistossa.

Riistatalouden näkökulmasta kehitys on huolestuttava. Riistasorsistamme vain kuusi lajia luokiteltiin elinvoimaiseksi, mutta yhdeksän (lisäksi nokikana) uhanalaiseksi ja yksi silmällä pidettäväksi, Vuoden 2010 arvioinnissa elinvoimaisten lajien määrä oli kahdeksan (lisäksi nokikana), uhanalaisten neljä ja silmällä pidettävien neljä. Vuonna 2000 vain yksi laji oli silmällä pidettävä ja kaikki muut elinvoimaisia. Kanalinnuistamme riekko luokiteltiin uhanalaiseksi ja kiiruna silmällä pidettäväksi, muut elinvoimaisiksi. Vuosien 2010 ja 2000 arvioinneissa yksikään laji ei ollut uhanalainen, mutta kolme oli silmällä pidettäviä.

Uhanalaisuutta aiheuttavista tekijöistä elinympäristön muutokset niin pesimäalueilla kuin muuttoreittien varrella ja talvehtimisalueilla ovat tärkeimpiä. Myös pyynti ja metsästys ovat tärkeitä uhanalaisuutta aiheuttavia tekijöitä, mutta ei niinkään meillä kuin muuttoreittien varrella ja talvehtimisalueilla. Metsästys meilläkin voi olla uhkatekijä, mutta siihen on aina mahdollista reagoida metsästyslainsäädännön mukaisilla rauhoituksilla.